

Lorena Mihaljević
Split

ČUVAR HRVATSKOGA JEZIKA
Zbornik radova u čast Stjepanu Babiću
ur. Mario Grčević

Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, Zagreb, 2024.

Zbornik u čast Stjepanu Babiću, Čuvar hrvatskoga jezika, nastao je inicijativom Uredništva časopisa *Jezik*. Objavljen je krajem 2022. godine, no akademik i profesor Stjepan Babić nije dočekao da Zbornik primi u ruke jer nas je napustio u kolovozu 2021. godine.

Zbornik sadržava 24 rada koja su napisali prijatelji, kolege, studenti i štovatelji jezikoslovnoga djela profesora S. Babića. Podijeljen je u dvije cjeline: prvu čine tri rada posvećena njegovu znanstvenom opusu, među kojima je i bibliografija njegovih radova, a druga cjelina donosi znanstvene radove, umnogome usmjerene na teme iz njegova bogata lingvističkog opusa.

Profesor Babić ubraja se među najznačajnije i najutjecajnije hrvatske gramatičare 20. stoljeća. Njegov doprinos hrvatskomu jeziku i jezikoslovlju ostavio je dubok i trajan trag. Smatra se jednim od velikana hrvatske lingvistike te je bio nepokolebljiv zagovornik jezične samosvojnosti Hrvatske, osobito u presudnim trenucima za njezin opstanak.

Sandra Ham, profesorica s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i glavna urednica časopisa *Jezik*, analizira tri velika područja Babićeva znanstvenoga stvaralaštva: tvorbu riječi te gramatičku i pravopisnu normu. Također se osvrće na njegov književni rad, savjetodavnu ulogu, brojne jezikoslovne polemike te aktivno sudjelovanje u radu časopisa *Jezik*.

U drugome radu Zbornika, kako je spomenuto, iznesena je tematska bibliografija profesora Babića, koju je s njime sastavila Martina Grčević, profesorica Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Objavljena je pod naslovom koji je oda-

brao Babić, a sadrži više od tisuću bibliografskih jedinica koje svjedoče o iznimnoj širini i Babićeva utjecaju na hrvatsko jezikoslovlje 20. stoljeća.

Posljednji rad prvoga dijela Zbornika donosi njemački slavist i kroatist Leopold Auburger. U članku *O poimanju književnojezične sustavnosti Stjepana Babića općenito i u primjeni na glagolsku tvorbenu skupinu blagosloviti* autor prikazuje Babićevo shvaćanje jezične normiranosti i sustavnosti. Uspoređuje njegove stavove sa Saussureovim pojmovima *langage*, *langue* i *parole*. Za razliku od Saussurea, Babić u svoje poimanje književnoga jezika uključuje i povijesne jezične činjenice, povezanost jezičnih razdoblja te filološku tradiciju. Posebno ističe da normiranost i sustavnost književnoga jezika zahtijevaju podršku jezične kulture, a u drugome dijelu članka razmatra normativno stajalište o nesvršenim oblicima glagola *blagosloviti* pri čemu dolazi do zaključka da je jedino oblik *blagoslivljati* u skladu s književnojezičnom normom. U zaključku daje kratak pregled starocrkvenoga glagola kao mogućeg izvora za hrvatski glagol *blagosloviti*.

U nastavku Zbornika nalaze se raznoliki tematski prilozi.

Artur Bagdasarov, ruski slavist i kroatist, u radu *Normativne preporuke u hrvatskim rječnicima* opisuje jezične preporuke normativne naravi, opise među riječima koje su izašle iz uporabe današnjega hrvatskog standardnog jezika te među domaćim i obveznim riječima u normativnim rječnicima. Jasno izražava potrebu za odvajanjem normativnih priručnika od jezičnih savjetnika te naglašava potrebu izrade suvremenoga normativnog hrvatskog rječnika. U članku o jezično-pravnim previranjima u ZAVNOH-u Nataša Bašić, hrvatska jezikoslovka, urednica u Leksikografskom zavodu Miroslava Krležje te povjesničarka hrvatskoga jezika i pravopisa, analizira jezično-pravopisna previranja unutar ZAVNOH-a od 1943. do 1944. godine na temelju dokumenta *Primjedbe na pravopis Slavka Pavešića*, koji odražava sukob između hrvatskih i srpskih predstavnika oko pravopisne norme. U središtu je rasprave izbor između fonološkoga i morfonološkoga pravopisa, pri čemu su hrvatski predstavnici branili tradiciju umjerenoga izgovornog pravopisa nasuprot pokušajima nametanja srpskoga modela. Petar Bašić u svojem članku piše o glagolu *roditi* i njegovoj upotrebi u biblijskom stilu ističući da dijakronijski pregled hrvatskih prijevoda *Biblije* pokazuje kako se promjena u sintaktičkoj upotrebi tog glagola mijenja tek u novijim prijevodima, čime istodobno slabi smisao svetopisamske poruke. Akademik Stjepan Damjanović u svojem radu analizira uporabu aorista i imperfekta u kontekstu izražavanja prošlosti u prvoj hrvatskoj tiskanoj knjizi, *Misalu po zakonu rimskoga dvora* iz 1483. godine, pri čemu ističe snažan utjecaj crkvenoslavenskoga jezika na razvoj hrvatske jezične norme. U članku *Iz istrorumunjske fitonimije: lukovičasto, korjenasto i gomoljasto povrće* akademik Goran Filipi analizira nazive za navedene vrste povrća u govoru svih preostalih istrorumunjskih naselja. Temeljen na anketama provedenima od 1984.

do 2002. godine, rad donosi leksikološku i etimološku obradu prikupljenih termina te ih uspoređuje s podacima iz drugih istrorumunjskih leksičkih izvora i srodnih govora u Istri, na Krku, u Dalmaciji i u drugim rumunjskim dijalektima. Anđela Frančić, redovita profesorica u trajnom zvanju s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, u svojem radu *Jesu li u imenima ulica potrebne titule uz osobno ime i prezime?* analizirala jezične i pravopisne smjernice oslanjajući se na jezične norme Stjepana Babića. Posvetila je pozornost imenima ulica koje uz osobno ime i prezime sadržavaju i titulu predloživši ujednačavanje strukture takvih imena. Babićev doprinos raspravama o razvoju hrvatskoga književnog jezika analizirao je jezikoslovac Mario Grčević opisujući Babićev dijakronijski pristup određivanju granica književnoga jezika te razmatrajući njegovu polemiku s Daliborom Brozovićem koja je iz toga proizašla. Vinko Grubišić, hrvatski književnik, antologičar i jezikoslovac iz Bosne i Hercegovine, u svojem radu analizira odnos Pavla Jozefa Šafárik prema hrvatskomu jeziku i renesansnoj književnosti. Analizirajući Šafárikova djela, iznosi njihov doprinos povijesno-filološkoj znanosti. Iako su Šafárikove koncepcije bile bliske Vuku Karadžiću i često osporavale hrvatski identitet južnoslavenskih prostora, autor ističe srodnost između Šafárikovih i Babićevih lingvističkih pristupa, a njegova su djela imala velik utjecaj na slavistiku 19. i 20. stoljeća. U svojem drugom prilogu Vinko Grubišić istražuje Šafárikove poglede na jezične i kulturne značajke Dalmacije oslanjajući se na analizu povijesnih izvora koje Šafárik upotrebljava. Zrinka Jelaska, kroatistica i jezikoslovka, u svojem radu *Jezikoslovne postavke sv. Jeronima u spisu O vječnomu djevičanstvu Marijinu* analizira jezične stavove sv. Jeronima o latinskom jeziku te o biblijskim jezicima. Autorica uspoređuje njegovu metodičnost s Babićevim normativnim pristupom ističući kontinuitet u razvoju standarda. Leksikografinja Ljubica Josić u svojem radu *Razmatranja Stjepana Babića o jeziku hrvatskih književnika u časopisu Jezik* donosi sintezu Babićevih promišljanja hrvatskoga jezika u njegovim raznolikim funkcijama, posebno u umjetničkoj uporabi. *Rječotvorba naziva za sljedbenike nauka ranokršćanskih filozofa i teologa* rad je jezikoslovke Ivane Kresnik, koja proučava morfološku i semantičku strukturu termina oslanjajući se na normativne smjernice Stjepana Babića. Smatra kako je njegova tvorbeno metodologija bila ključna pri oblikovanju sustavne terminologije. Jezikoslovac Mile Mamić u radu *Imenica 'put', 'puti' u hrvatskoj jezičnoj tradiciji i danas* analizira povijesnu i suvremenu uporabu riječi *put* u hrvatskome jeziku, s naglaskom na semantičkim promjenama i normativnim pravilima. Jezikoslovac Ranko Matasović u svojem radu analizira etimološke veze između hrvatskoga i romanskih jezika na primjeru šest hrvatskih riječi prateći povijesne utjecaje romanskoga leksika na hrvatski. Posebno ističe važnost multidisciplinarnoga pristupa u etimološkim istraživanjima, osobito u kontekstu normativnih načela. Zvonko Pandžić, hrvatski filozof iz Würzburga, u svojem se radu fokusira na

pet utjecajnih povijesnih autora podrijetlom iz hrvatskih zemalja koji su unaprijedili znanje o jezicima služeći se metodom *ad fontes*. Autor istražuje kako su njihovi radovi utemeljili temelje za historijsko-komparativnu gramatiku te kakav su utjecaj imali na Babićev pristup povijesnoj lingvistici. Jezikoslovka Neda Pintarić u svojem je radu analizirala podrijetlo leksema *stup* s etimološke, semantičke i frazeološke perspektive. Dubravka Sesar, slavistica i redovita profesorica u trajnome zvanju s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, u članku *Hrvatski književni jezik, ne samo njim samim* nadahnuta studijom Stjepana Babića razmatra razvoj i suvremeno stanje hrvatskoga književnog jezika ističući utjecaj društvenih, političkih i kulturnih čimbenika. Članak Marije Turk, hrvatske jezikoslovke, analizira tri vida hrvatske jezične politike, zakonsku regulativu, institucionalnu jezičnu politiku te natječaje i nominacije za nove riječi, u usporedbi s drugim zemljama. Sanda Lucija Udier, viša lektorica, u svojem je radu predstavila suvremeni pogled na Babićev opis glagolske prefiksacije u hrvatskome jeziku uspoređujući ga sa suvremenim lingvističkim teorijama. Posljednji članak u Babićevu zborniku, *Različice umetniškoga jezika (govora) s poudarkom na neknjižih zvrsteh* autorice Nine Žavbi, profesorice s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Ljubljani, istražuje varijante umjetničkoga jezika analizirajući kako se određene varijante upotrebljavaju u umjetničkome stvaralaštvu, uključujući dijalekte i sociolekte.

Zbornik radova Čuvar *hrvatskoga jezika* vrijedan je doprinos razvoju hrvatskoga jezikoslovlja i humanistike uopće. Okuplja istaknute autore koji promišljaju ključna pitanja iz polja filologije, posebno općega jezikoslovlja i kroatistike te potvrđuju trajnu vrijednost znanstvenoga rada Stjepana Babića. Zbornik se odlikuje metodološkom jasnoćom i interdisciplinarnim pristupom, čime postaje vrijedan izvor za istraživače hrvatskoga jezika, književnosti i povijesti. Moglo bi se reći da ovaj zbornik ne samo da odaje priznanje Babićevu djelu nego i potiče daljnju raspravu o standardizaciji jezika, normativnim pitanjima i suvremenim istraživačkim smjerovima.